

Informele opvoedondersteuning vluchtelinggezinnen

Handreiking bruikbaar bij ondersteuning van ervaren vrijwilligers

STEUNOUDER

Moeders
Informeren
Moeders

HOME START
Thuis in gezinnen

Nederlands
Jeugdinstituut

PHAROS
EXPERTISECENTRUM GEZONDHEIDSVERSCHILLEN

Colofon

Uitgever: JSO
Tekst: Marjan Möhle, JSO; Bram Tuk, Pharos; Maria Wassink, Stichting Steunouder;
Klaas Kooijman, NJi/MIM; Lia Kleijweg, JSO.
Datum uitgave: september 2017
Contactadres: JSO
Nieuwe Gouwe Westzijde 1, 2802 AN Gouda
2800 AM Gouda
0182 547888
info@jso.nl
www.jsso.nl

Deze uitgave is mogelijk gemaakt vanuit het JSO-programma Kwaliteit van de Samenleving, met financiering vanuit de provincie Zuid- Holland

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Zeven inzichten die kunnen helpen bij het ondersteunen van vluchtelingengezinnen!	7
Hoofdstuk 1. Achtergrondinformatie over vluchtelingen.	11
Taakstelling gemeente	11
Zicht op achtergrond.....	12
Hoofdstuk 2. Samenwerking loont.....	14
Van taakstelling naar huisvesting, wat doet de gemeente?.....	14
Van huisvesting naar meedoen, wat moet en kan de gemeente nog meer doen?	15
Van huisvesting naar meedoen, wat doet Vluchtelingenwerk?.....	16
Van meedoen naar gezond opgroeien, wat doet de jeugdgezondheidszorg?	17
Van meedoen naar leren, wat doet het onderwijs?	18
Ook bij problemen mee kunnen blijven doen, samenwerking met hulpverlening	19
Nog meer meedoen, samenwerking met andere initiatieven en organisaties.....	20
Hoofdstuk 3. Hoe ga ik om met taalproblemen?.....	21
Verschillende talen.....	21
Tolken in de zorg	21
Wel of niet contact met taalgenoten?	22
Handige materialen.....	22
Hoofdstuk 4. Hoe zorg ik voor een juiste klik tussen vrijwilligers en gezinnen?	24
Bijlage 1: Kennissynthese Pharos – belangrijkste aanbevelingen voor gemeenten.....	26
Bijlage 2: Waardenopvoeding in diversiteit: het begint met een gesprek.....	28
Bronnen	30

Inleiding

Deze handreiking is gericht op coördinatoren van interventies voor informele opvoedondersteuning. De handreiking hoort bij het draaiboek *Themabijeenkomst rond vluchtelingengezinnen* voor vrijwilligers die informele opvoedondersteuning bieden aan vluchtelingengezinnen¹. Deze handreiking is een aanvulling op bestaande coördinatorenhandreikingen van onder andere de programma's Home-Start, Moeders Informeren Moeders, Steunouder en Spel aan Huis. Het draaiboek wordt gebruikt voor vrijwilligers die al een algemene training, behorend bij een van deze programma's gehad hebben. Deze handreiking en het draaiboek themabijeenkomst zijn samen met deze organisaties ontwikkeld.

Opvoeden in een nieuw land kost vluchtelingenouders soms veel moeite:

- Leefomstandigheden en gewoonten van het gezin verschillen in Nederland van het land van herkomst
- De verwerking van schokkende ervaringen uit eigen land en onderweg tijdens de vlucht kost inspanning en is belastend
- De inburgering in een voor hen onbekend land, met een onbekende taal en cultuur en de soms nog onzekere uitslag van de asielpprocedure leidt tot stress

Nederland kent een traditie in formele en informele laagdrempelige opvoedondersteuning.

Bovengenoemde organisaties hebben vaak al ervaring opgedaan met kwetsbare groepen zoals bijvoorbeeld migrantengezinnen. Ondanks de soms stevige maatschappelijke discussies over de toelating van grote aantallen vluchtelingen blijkt de laatste jaren dat er ook een grote bereidheid onder burgers is om zich in te zetten voor vluchtelingen. Dat wordt ook versterkt omdat de overheid een steeds groter beroep doet op de burgerkracht in onze samenleving. Veel (vrijwilligers-) organisaties willen hun deskundigheid in dienst stellen voor de groep vluchtelingen maar willen tegelijkertijd de kwaliteit en effectiviteit van hun interventies bewaken. Dat roept de volgende vraag op:

Wat is er nodig om onze interventies zichtbaar en inzetbaar te maken bij de ondersteuning aan vluchtelingengezinnen?

Op deze vraag wil deze handreiking en de bijbehorende themabijeenkomst zo goed mogelijk antwoord geven.

Versillende organisaties op het gebied van informele opvoedondersteuning hebben het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en JSO begin 2016 benaderd met de vraag of zij ondersteuning kunnen krijgen bij het verbeteren van hun interventies ten behoeve van de ondersteuning van vluchtelingengezinnen.

Vanuit het programma Kwaliteit van de Samenleving van JSO is daarom besloten om hierop extra in te zetten door het helpen (door)ontwikkelen en toegankelijk maken van materialen en kennis voor de coördinatoren en vrijwilligers. Hiertoe is JSO, kennis en advies voor een krachtige samenleving, de samenwerking aangegaan met Pharos, expertisecentrum gezondheidsverschillen en met het NJI, kennisinstituut op het gebied van jeugd en opvoeding. Daarnaast hebben de 'vragende' organisaties die zelf informele opvoedondersteuning coördineren en uitvoeren een actieve rol gekregen in dit proces. Met name de programma's Home-Start, Moeders Informeren Moeders, Spel aan Huis en Steunouder.

¹ Themabijeenkomst Informele Opvoedondersteuning bij Vluchtelingengezinnen

In september 2016 vond een bijeenkomst plaats waarin geïnventariseerd is wat in Zuid-Holland werkende coördinatoren en vrijwilligers nodig hebben om hun ondersteuning beter te laten aansluiten bij vluchtelingengezinnen.

Naar aanleiding van deze bijeenkomst is een werkgroep gevormd bestaande uit Annemarie van Kooij (Spel aan Huis), Maria Wassink (Steunouder), Monique Verboven (Humanitas/Home-Start), Klaas Kooijman (NJI/Moeders Informeren Moeders), Jolyn Berns (NJI), Lia Kleijweg (JSO/Home-Start), Bram Tuk (Pharos) en Marjan Möhle en Elvira van Baarle (JSO). De werkgroep is aan de slag gegaan met de ingebrachte vragen, met het uitgangspunt om de uitkomsten voor coördinatoren en andere belangstellenden te ontsluiten in de vorm van een handreiking.

De werkgroep heeft er voor gekozen om niet te veel 'nieuw' te ontwikkelen maar aan te sluiten bij wat er al is. Bijvoorbeeld eerder gemaakte draaiboeken en methoden. Concreet betekent dit dat deze handreiking ingevoegd kan worden in de handleidingen van de genoemde interventies en kan dienen ter inspiratie en als naslagwerk voor de coördinatoren bij hun ondersteuning aan de vrijwilligers. Naast deze handreiking heeft de werkgroep een (draaiboek voor een) themabijeenkomst met materiaal en werkvormen ontwikkeld, die gebruikt kan worden om de vrijwilligers te ondersteunen in het werken met vluchtelingengezinnen. In de themabijeenkomst komen items van deze handreiking terug.

Deze handreiking begint met een inleidend artikel 'Zeven inzichten die jou kunnen helpen bij het ondersteunen van vluchtelingengezinnen!'. Dit artikel is geschreven vanuit het perspectief van vluchtelingen zelf en is bedoeld als inspiratiebron voor vrijwilligers in hun werk met vluchtelingen. Dit artikel kan als aparte informatie aan vrijwilligers worden gegeven, door het te kopiëren en plakken in een apart document

Na het artikel volgen hoofdstukken van meer praktische aard.

Hoofdstuk 1 geeft informatie over hoe je zicht krijgt op de vergunninghouders (aantallen en achtergronden) in een gemeente.

Hoofdstuk 2 gaat over de samenwerking in het veld met aandacht voor de rol van de gemeenten, van vluchtelingenwerk, jeugdgezondheidszorg, onderwijs, hulpverlening en andere initiatieven. Er wordt beschreven hoe het proces van huisvesting verloopt, welke rol de gemeente hierbij speelt en hoe de gemeente en andere organisaties zich inzetten om vluchtelingen te laten meedoen in onze samenleving. Hoofdstuk 3 geeft informatie over taalproblemen, de beschikbaarheid van tolken alsmede de beschikbaarheid van materialen.

Hoofdstuk 4 sluit af met aandacht voor de klik tussen de vrijwilligers en de gezinnen. Bij ieder hoofdstuk worden steeds concrete tips gegeven voor de coördinatoren. Tenslotte geeft bijlage 1 de belangrijkste aanbevelingen van Pharos weer voor gemeenten in de "Kennissynthese".

We richten ons in deze handreiking op de informele opvoedondersteuning aan statushouders² die, vaak na een verblijf als asielzoeker in opvangcentra, een verblijfsvergunning hebben ontvangen en gehuisvest zijn in een gemeente.

Deze handreiking is niet primair bedoeld voor gebruik binnen de asielzoekerscentra/opvangcentra. Dit omdat de JGZ in de asielzoekerscentra (AZC) al extra capaciteit en professionaliteit heeft om, al dan niet in samenwerking met andere organisaties, vroegtijdige ondersteuning aan gezinnen aan te bieden.

² Statushouder is de formele term voor vluchtelingen met een vergunning tot verblijf, ook wel status genoemd.

Deze handreiking geeft een beeld van de situatie gedurende de eerste helft van 2017. Om de informatie zo actueel mogelijk te houden bevat het document allerlei links en verwijzingen naar actuele informatie.

Omdat de behoefte aan informatie per lezer zal verschillen zijn links opgenomen naar websites met meer verdiepende informatie.

Zeven inzichten die kunnen helpen bij het ondersteunen van vluchtelingengezinnen!

Inleiding

Programma's die informele opvoedondersteuning bieden zoals Moeders Informeren Moeders, Home-Start, Spel aan Huis en Steunouder verdienen een vaste plek als aanvulling op de ondersteuning aan vluchtelingengezinnen vanuit bijvoorbeeld vluchtelingenwerk, jeugdgezondheidszorg en de (gespecialiseerde) zorg en hulpverlening. Dit artikel³ beschrijft zeven inzichten en geeft tips aan vrijwilligers die vluchtelingengezinnen willen helpen om weer een 'gewoon' gezin te worden⁴.

Opvoeden is voor alle ouders een groot avontuur, in welk land ter wereld je ook woont. Maar als je wordt gedwongen je eigen land te ontvluchten en je kinderen op te voeden in een land dat je zelf amper kent, kan dit nog eens extra lastig zijn. Zeker als je gezin in het land van herkomst of onderweg te maken kreeg met vernedering, honger, geweld en/of andere schokkende gebeurtenissen. Ouders die als vluchteling met hun kinderen naar Nederland zijn gekomen geven aan dat zij graag weer een gewoon gezin willen zijn. Jij als vrijwilliger kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Juist het laagdrempelige contact en het praten over de alledaagse opvoeding is voor veel van deze ouders zeer waardevol. Het helpt hen wegwijs te worden in de Nederlandse samenleving en ze hebben, wat ze graag willen, contact met 'gewone' Nederlanders.

1. "Dat we het niet fijn vinden om zielig gevonden te worden"

We hebben allemaal van tijd tot tijd behoefte aan erkenning, begrip en ondersteuning. Aan iemand die oprecht vraagt hoe het met ons gaat ... en dan ook echt luistert naar het antwoord. Maar niemand vindt het fijn om zielig gevonden te worden, ook vluchtelingen niet. Mensen krijgen vooral het gevoel dat zij zielig gevonden worden als er steeds wordt gezegd hoe erg iets is. Of als zij hulp opgedrongen krijgen of er van alles voor hen wordt ingevuld. Of erger nog ... als er met een grote boog om hen heen wordt gelopen. Hierdoor krijgen mensen het idee dat anderen alleen hun problemen zien, en niet henzelf als persoon. Maar wat zeg je dan wel als je geconfronteerd wordt met een heftig verhaal?

- Zeg dingen als 'Ik leef met je mee' of 'Ik weet niet zo goed wat ik moet zeggen, maar ik wil je laten weten dat ik met je meeleef.' Ouders waarderen het als anderen zich in hun situatie proberen in te leven.
- Vul niets in en ga zeker niet ongevraagd hulp of advies geven. Stel wel vragen als: 'Wat wil jij doen?' of 'Kan ik wat voor je doen?'
- Juist in de informele opvoedondersteuning is empathie, gelijkwaardigheid en wederkerigheid ontzettend belangrijk. Dit betekent niet dat je bij elk verhaal dat je hoort meteen je eigen verhaal als ouder moet vertellen. Maar laat wel merken dat jij ook wel eens iets lastig vindt of vragen hebt.

2. "Dat het lastig is om weer zelfvertrouwen te krijgen na jarenlang in een afhankelijke situatie te hebben gezeten."

Veel vluchtelingen hebben jarenlang in een situatie geleefd waarin zij afhankelijk waren van andermans beslissingen. In hun land van herkomst was er vaak weinig vrijheid, en veel gevaar, waardoor er weinig ruimte was om zelf initiatieven of beslissingen te nemen.

³ Bij losse verspreiding van dit artikel geldt als bronvermelding: Handreiking Informele opvoedondersteuning bij vluchtelingen. Handreiking voor coördinatoren bij het ondersteunen van vrijwilligers. JSO, Gouda 2017

⁴ De vorm van het artikel is ontleend aan "[Zeven dingen die Nederlanders moeten weten om te begrijpen hoe vluchtelingen zich voelen](#)" van de Correspondent.

Tijdens hun vlucht zijn zij bijvoorbeeld afhankelijk geweest van mensenhandelaars en om te kopen autoriteiten.

In de centra werden ze vaak overgeplaatst en moesten allerlei procedures afwachten. Op het moment dat zij dan eindelijk een status en een woning hebben is bij een deel van hen weinig initiatief en zelfvertrouwen over. Deels hangt dit ook samen met opleidingsniveau en de angst om fouten te maken omdat je de taal en codes nog niet kent. Dit moet allemaal groeien. Veroordeel mensen daarom niet te snel als passief of afhankelijk, maar biedt ruimte om het zelfvertrouwen te laten groeien. Hoe doe je dat?

- Vraag ouders naar hun dagelijks leven van voor de oorlog of de vlucht. Wat deden zij? Waar haalden zij hun kracht uit? Hoe voedden zij op? Wie ondersteunde daarbij? Wat willen zij graag nu zij in Nederland zijn? Wat kunnen zij zelf en waar hebben zij steun bij nodig?
- Geef gerichte complimenten. Benoem het concrete gedrag dat je ziet en zeg wat je daarin waardeert. Dus niet 'ik vind het heel knap zoals jullie je leven hier opbouwen' maar 'Ik zie dat u elke dag de tijd neemt om met uw kind over school te praten. Ik zie dat uw kind hiervan geniet en daardoor enthousiast over school vertelt.'

3. "Dat het belangrijk is dat we ons welkom voelen."

Het feit dat jij als vrijwilliger een vluchtelingengezin ondersteunt betekent al heel veel. Je laat zien dat er tegenover de mogelijke negatieve reacties die vluchtelingengezinnen in de media of op straat tegen kunnen komen ook heel veel positiefs staat. Maar je kunt nog meer doen om ervoor te zorgen dat mensen zich welkom voelen.

- Laat merken wat jou motiveert om dit als vrijwilliger te doen en laat zien dat er nog veel meer mensen zoals jij zijn. Veel vluchtelingen geven aan graag gewone Nederlanders te willen ontmoeten. Laat de gezinnen daarom zien op welke plekken zij zich nog meer welkom kunnen voelen en waar zij andere mensen kunnen ontmoeten. Dit kan in het buurthuis om de hoek zijn, maar ook bij sportclubs, in de kerk of in de bibliotheek of het filmhuis. Het makkelijkste is om hierbij vooral mensen mee te nemen naar de plekken waar je zelf al (graag) komt.
- Als je merkt dat er veel vijandigheid in de buurt is, kijk dan of je samen met anderen iets kan doen om mensen met elkaar in contact te brengen. Vraag hierbij eventueel hulp van de gemeente, vluchtelingenwerk of het welzijnswerk.

4. "Dat we vaak onze familie missen en contact met anderen nodig hebben."

Alle ouders hebben vragen over de opvoeding of willen in ieder geval weten hoe anderen het doen. Veel ouders vallen hierbij terug op hun eigen ouders, op familieleden en op vrienden. De dagelijkse zorgen over slapen, eten, spelen en school worden vaak een stuk lichter als je van anderen hoort dat zij dit ook allemaal meemaken. Wanneer je als ouder in een nieuw land aangekomen bent mis je vaak dit soort vanzelfsprekende contacten. Hier komt nog eens bij dat veel vluchtelingengezinnen uit landen komen waarin je met zijn allen opvoedt. *It takes a village to raise a child ...* Maar hier in Nederland zit je als jonge ouder overdag misschien vaak alleen met je kind en heb je alleen je partner om te praten over de opvoeding. Als vrijwilliger ben je de eerste schakel om ouders uit dit isolement te krijgen.

Maar er zijn nog veel meer mogelijkheden om ouders te helpen bij het opbouwen van een nieuw netwerk.

- Kijk samen met andere vrijwilligers of je de ouders die jullie ondersteunen ook met elkaar in contact kan brengen. Kijk hierbij ook over de grenzen van je eigen organisaties of interventie, mogelijk zijn er ook nog bruggen te slaan tussen de gezinnen die bijvoorbeeld ondersteuning vanuit Home-Start krijgen en de gezinnen die vanuit MIM begeleid worden.

- Zoek ook samenwerking met Vluchtelingenwerk of de eerste opvang scholen om ouders te ondersteunen en met elkaar in contact te brengen. Het onderlinge contact tussen de ouders kan een goede aanvulling zijn op de meer persoonlijke relatie die jij als vrijwilliger met de ouders opbouwt.

5. “Dat we dankbaar zijn met de steun die jullie geven, maar ook veel hebben verloren.”

Er zijn grote onderlinge verschillen tussen de vluchtelingen die naar Nederland zijn gekomen, maar voor veel van hen geldt dat zij door de oorlog en door hun vlucht veel kwijtgeraakt zijn. Vaak zit dit vooral in het missen van de vertrouwde omgeving, de eigen taal, bekende gezichten ... Het afgesneden zijn van familie is voor veel vluchtelingen een van de meest pijnlijke ervaringen. Soms gaat het ook om een goede opleiding die hier in Nederland niet veel waard meer blijkt te zijn, een baan met aanzien die vervuild is voor ongeschoold werk, een prachtig huis met tuin dat vervangen is door een driekamerflatje. Dit zorgt ervoor dat mensen naast hun dankbaarheid en opluchting over een veilig nieuw heenkomen ook nog een gevoel van verlies ervaren. Als vrijwilliger is het belangrijk dit te erkennen.

- Vraag mensen naar hun oude leven. Stel hierbij open vragen ga er niet vanuit dat je wel ongeveer weet hoe hun leven was. Bied ruimte voor verhalen.

6. “Dat stress en trauma zeker hun invloed hebben, maar gelukkig niet allesbepalend zijn.”

Vluchtelingen hebben vaak veel dingen meegemaakt die voor trauma en stress kunnen zorgen. Als er sprake is van een posttraumatische stressstoornis (PTSS) is hier soms gerichte therapie voor nodig. PTSS kan er immers voor zorgen dat ouders minder sensitief zijn, minder structuur kunnen bieden of zelfs een vijandige houding kunnen ontwikkelen tegenover hun kind. Maar realiseer je ook dat het lang niet altijd lukt om die zorg te organiseren. Bijvoorbeeld omdat ouders deze hulp van huis uit niet kennen en/of het niet willen. Heel vaak sluit onze zorg niet goed aan. Maar wanneer er sprake is van een trauma betekent dit dat je met je inzet als vrijwilliger al veel helends kan bieden. Juist in het gewone dagelijkse leven liggen veel bronnen voor veerkracht. Denk aan persoonlijke kenmerken zoals zelfvertrouwen of optimisme, onderlinge betrokkenheid en effectieve communicatie binnen het gezin, sociale steun uit het eigen netwerk en toegang tot medische of juridische hulp en de vreugde als het met je kinderen goed gaat. Als je zelfvertrouwen als ouder weer groter wordt, bijvoorbeeld omdat je samen met een vrijwilliger het tienminutengesprek op school deed. Al deze dingen helpen. Soms net zo goed of zelfs beter dan therapie. Juist als vrijwilliger kan je het gezin helpen die bronnen op te zoeken en aan te boren.

- Een vaste routine helpt bij het voorkomen van problemen ten gevolge van trauma en stress. Help het gezin een dagelijkse structuur op te bouwen en te handhaven en wijs op het belang hiervan. Inclusief op tijd gaan slapen.
- Probeer stap voor stap uitersten te voorkomen als overbescherming van kinderen door ouders of juist verwaarlozing.
- Geef ruimte aan eigen verantwoordelijkheid. Neem geen taken over van de ouder maar stimuleer deze vooral om zelf actie te ondernemen richting huisarts, school, juridische hulp, etc. Ga wel mee, omdat bijvoorbeeld naar een andere wijk gaan al heel erg lastig kan zijn. Geef gerichte complimenten als ouders en hun kinderen hier successen in behalen.
- Help gezinnen bij het vergroten en versterken van hun sociale netwerk. Zie hiervoor ook de tips hierboven bij punt 3 en 4.

7. “Dat er wat betreft opvoedstijl veel verschillen zijn, maar ook veel overeenkomsten.”

Als het gaat om opvoeding zijn er vele wegen die naar Rome leiden. Elke ouder maakt weer eigen keuzes, onder invloed van ervaringen uit hun eigen jeugd, de sociale omgeving, de cultuur, media, etc. En natuurlijk speelt ook het karakter en het gedrag van hun kinderen een rol.

Veel vluchtelingen zijn godsdienstig. Bijvoorbeeld vluchtelingen uit Syrië en Eritrea. Godsdienstige ouders, vinden hun godsdienst vaak een richtsnoer voor de opvoeding. Het is goed om met ouders na te gaan hoe zij dat invullen in de Nederlandse samenleving, waar de kerk een steeds kleinere rol speelt. Voor veel vluchtelingenouders geldt dat zij met de komst naar Nederland ook voor nieuwe opvoeddilemma's komen te staan. Soms past hun opvoedingsstijl niet bij wat er op school en in de samenleving van hun kind verwacht wordt. Soms missen de ouders ook de mede-opvoeders die bijvoorbeeld in een meer traditionele plattelandssamenleving ook nog een oogje in het zeil houden als hun kind buiten is. Soms schrikken ouders van de op het eerste gezicht grote vrijheid die kinderen in Nederland krijgen, om er later achter te komen dat ouders in Nederland zeker ook wel grenzen stellen als het gaat om seksualiteit, alcohol of drugs. Als vrijwilliger ben je een belangrijke steun voor ouders om een antwoord te vinden op deze dilemma's. Niet als iemand die precies weet hoe de ander het moet doen, wel als iemand die de ouder kan helpen om meer inzicht te krijgen in de Nederlandse samenleving en zo kan helpen om keuzes te maken. Hoe doe je dat?

- Wissel op een gelijkwaardige manier ideeën en ervaringen uit en zoek ook naar overeenkomsten in onderliggende waarden. Alle ouders willen immers het beste voor hun kind.
- Maak ook duidelijk dat er in Nederland onderling grote verschillen zijn in opvoedstijlen.
- Wees alert op eventuele misverstanden. Die zijn overigens niet te voorkomen. Benoem ze, en lach er ook om. Je kunt je nog zo goed inlezen in andere culturen en als nieuwkomer kan je nog zo je best doen om te integreren, we zien allemaal onze eigen vanzelfsprekendheden wel eens over het hoofd.

Hoofdstuk 1. Achtergrondinformatie over vluchtelingen.

Taakstelling gemeente

Gemeenten hebben de taak om vergunninghouders te huisvesten en krijgen elk half jaar een door het Rijk opgelegde taakstelling. Deze taakstelling wordt halfjaarlijks vastgesteld naar rato van het aantal inwoners van een gemeente. In 2016 betrof dit bijvoorbeeld 0,25% van het totale aantal inwoners van een gemeente. De taakstelling geeft een prognose over het aantal vluchtelingen dat zich in het betreffende half jaar in de gemeente vestigt. Overigens halen veel gemeenten niet vanzelfsprekend hun taakstelling. Actuele cijfers m.b.t. taakstelling zijn te vinden op: [Opnieuw Thuis](#)

Veel nareizigers

Het aantal vluchtelingenkinderen dat in gemeenten instroomt, is hoog. In 2016 ging het naar schatting om ca. 10.000 kinderen < 18 jaar. Hoewel het aantal asielaanvragen begin 2017 afneemt komt er nog een groot aantal 'nareizigers' naar gemeenten; kinderen die in het kader van gezinshereniging vaak met één van de ouders (bijna) direct in gemeenten gehuisvest worden. Prognoses van aantallen asielzoekers zijn moeilijk te maken. Juni 2017, verblijven er in de opvangcentra 7756 kinderen (www.coa.nl). Die zullen voor het grootste deel in gemeenten gehuisvest gaan worden. Omdat asielzoekers vaak jong zijn en relatief veel kinderen krijgen zal door geboorten het aantal vluchtelingenkinderen in gemeenten ook blijven stijgen.

Bijna al deze ouders, zowel de statushouders, als de nareizigers spreken bij aankomst in de gemeente beperkt of helemaal geen Nederlands. Ook zullen zij nog niet of nauwelijks voorlichting hebben gehad over opvoeden in Nederland.

Ook ondersteuning voor eerder gevestigde vluchtelingen

Naast de recent gearriveerde vluchtelingen, kunnen ook eerder gevestigde vluchtelingen behoefte hebben aan informele opvoedondersteuning. Vluchtelingenwerk en/of gemeenten hebben vaak een overzicht van eerder in de gemeente gearriveerde gezinnen. Om een indicatie te geven: in de periode van 2013 tot nu zijn ruim 19.000 vluchtelingen in Zuid-Holland gevestigd. Voor de meest recente landelijke cijfers verwijzen we naar <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers/bescherming-nederland>

Hoe verloopt de procedure?

Lang niet altijd is bekend hoe gezinnen de asielprocedure doorlopen en welke ondersteuning en zorg zij al hebben gekregen. Om zich goed in te kunnen leven in de gezinnen is onderstaande informatie daarom relevant:

- [Vluchtelingenwerk, feiten en cijfers](#)
- [VNG Gemeenten Asielprocedure Publiek](#)
- [Factsheet Gezondheidszorg voor asielzoekers in Nederland](#)

Krijgen alle asielzoekers een verblijfsvergunning?

Van de asielzoekers krijgen, omdat zij uit volstrekt onveilige landen komen, de Syriërs en de Eritreeërs bijna allen een verblijfsvergunning. Maar er zijn, anders dan algemeen wordt gedacht, ook nog steeds grote aantallen vluchtelingen die geen verblijfsvergunning krijgen. Er zijn veel gezinnen met kinderen die in zogeheten gezinslocaties verblijven. Daar wachten zij soms vele jaren op terugkeer. Omdat gezinnen daar onder druk staan wordt vaak een beroep op zorg gedaan.

In sommige plaatsen geven gespecialiseerde organisaties opvoedondersteuning. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de [handleiding 'Goed ouderschap in moeilijke tijden | Voor meergezinsgroepen-met vluchtelingen'](#).

Tips voor coördinatoren

- Voor de meest actuele informatie over taakstellingscijfers en zicht op het aantal te verwachten vergunninghouders is het raadzaam te bellen met de gemeenten dan wel te zoeken op de website van de gemeente. Voorbeeld: informatie over [vergunninghouders van de gemeente Zoetermeer](#).
- Zoek contactpersoon bij gemeente/ Vluchtelingenwerk/ COA om zicht te krijgen op het aantal gezinnen met mogelijke behoefte aan opvoedondersteuning.

Zicht op achtergrond

Voor alle groepen vluchtelingen geldt dat de mate van hun welzijn en gezondheid afhangt van het zo snel mogelijk kunnen oppakken van het normale leven met perspectief op werk, opleiding of andere vormen van participatie, het beschikken over voldoende sociale steun/netwerken, de nabijheid van naaste familie en duidelijkheid over verblijf. In het algemeen is het belangrijk om zicht te hebben op de opleidingsachtergrond van ouders. Die heeft invloed op de snelheid van het leren van Nederlands en het vat krijgen op de complexe Nederlands samenleving. In deze handreiking richten we ons op de grootste groepen vluchtelingen in 2016.

Wat moet ik weten over Syrische vluchtelingen?

Syrische vluchtelingen komen naar Nederland vanwege de burgeroorlog die daar sinds maart 2011 gaande is. Veel van hen komen via illegale, risicovolle vluchtroutes via Turkije en Griekenland, of Noord-Afrika en Italië. Een groot deel van de Syrische vluchtelingen dient na het verkrijgen van een verblijfsvergunning een aanvraag voor gezinshereniging in. Die wordt vaak gehonoreerd. Een deel van de Syriërs die nu arriveren, komt nu al in dat kader aan in Nederland. Dat zijn de zogeheten nareizigers. Gegevens over het opleidingsniveau van Syrische vluchtelingen in Nederland zijn niet bekend. De indruk bestaat dat Syrische vluchtelingen in vergelijking met andere groepen vluchtelingen relatief hoger opgeleid zijn. Wel is belangrijk om te weten dat diploma's in Syrië niet vanzelfsprekend even hoog gewaardeerd worden als op het oog vergelijkbare Nederlandse diploma's. Er zijn zeker ook laagopgeleide Syrische vluchtelingen. Voor veel ouders is het vanzelfsprekend dat hun kinderen naar school gaan. Dit omdat ze gewend waren aan kosteloos openbaar basis- en voortgezet onderwijs en aan een leerplicht van 6 tot 15 jaar (EP-Nuffic, 2015). Vóór de start van het conflict in maart 2011 ging 97% van de Syrische kinderen van de basisschoolleeftijd naar school. 67% van de Syrische jeugd ging voor het conflict naar de middelbare school (UNICEF, 2013). Sinds het begin van het conflict is het Syrische onderwijssysteem uit elkaar gevallen. Bijna de helft van de kinderen heeft de laatste jaren geen of onvoldoende onderwijs gehad omdat er een tekort was aan leraren, ruimte, materialen en sanitair in Syrië zelf, maar ook in de doorganglanden waar zij verbleven voordat ze naar Europa kwamen. Zoals bij de meeste andere vluchtelingenouders hechten ouders zeer aan de schoolprestaties van hun kinderen.

Syriërs maken weinig gebruik van zorgvoorzieningen. Deels ligt dit aan onbekendheid met het systeem en het feit dat de zorg niet altijd goed toegesneden is op hun behoefte.

Voor een deel van de kinderen en jongeren is er, door wat zij en hun ouders hebben meegemaakt, sprake van een verhoogd risico op psychosociale problemen.

Zie de [factsheet Syrische vluchtelingen](#) van Pharos voor meer uitgebreide informatie. Dit onderzoek beschrijft onder andere hoe Syrische ouders zelf tegen opvoeden aankijken.

Lees ook het rapport '[Syrische nieuwkomers in de gemeente. Ervaringen van gezinnen met opvang, zorg en opvoeding](#)'.

Tip: op de facebookpagina Syriërs Gezond (www.facebook.com/syriërsgezond) kunnen Syriërs vragen stellen over de gezondheidszorg in Nederland. Op de website [Gezond in Nederland](#) staat ook in het Arabisch vergelijkbare informatie.

De timing is belangrijk:

"In Gouda wilde Vluchtelingenwerk erg graag een maandelijks individueel spreekuur, maar hiervoor leek geen belangstelling te zijn. De Arabische tolk vertelde dat mensen uit Syrië niet gewend zijn over opvoeding te spreken. Bovendien hebben ze het zo kort na hun aankomst druk met andere zaken als onderdak en voedsel."
Monique Albeda, pedagoog van het CJG

Wat moet ik weten over Eritrese vluchtelingen?

Bij Eritrese vluchtelingen gaat het vooral om zeer jonge mannen en vrouwen die vluchten vanwege het totalitair regiem en de dienstplicht. De vluchtelingen die nu in Nederland aankomen, verschillen in cultuur, achtergrond en sociaaleconomische status van vorige groepen Eritreeërs. Zij komen veelal van het platteland, zij hebben weinig onderwijs genoten en hebben veel te maken gehad met de verschrikkingen van militaire dienst, detenties en angst in Eritrea en daarbuiten. De dienstplicht duurt officieel achttien maanden, maar kan in de praktijk oplopen tot meer dan tien jaar. Daarnaast blijft een Eritreeër tot z'n vijftigste als reservist dienstplichtig. Deserteurs en dienstweigeraars worden wreed bestraft en ook familieleden lopen het risico te worden opgepakt. Het gemiddelde opleidingsniveau is laag omdat Eritrea minimale toegang biedt tot voortgezet onderwijs én de sociaaleconomische ongunstige situatie van ouders maakt dat kinderen al jong moeten werken en meehelpen. Een deel van de Eritreeërs volgde alleen basisschool, die in Eritrea maar 5 jaar duurt en in vergelijking met Nederland een korte schooldag kent. Ook de cultuurschock is groot.

Eritrese vluchtelingen zijn vanwege hun leeftijd relatief gezond. Anderzijds hebben zij een lange periode van vlucht achter de rug met soms extreem stressvolle gebeurtenissen. Dat beïnvloedt hun geestelijke gezondheid.

Eritrea kent een nog traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen. Dat geldt ook voor de opvoeding. Bij met name Eritrese alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) komen veel zwangerschappen voor. Soms nog voordat ze 18 zijn, soms kort daarna. Het opvoeden van kinderen valt hen zonder eigen familienetwerk vaak erg zwaar.

Zie de [factsheet Eritrese vluchtelingen](#) van Pharos voor meer uitgebreide informatie.

Hoofdstuk 2. Samenwerking loont.

Ouders van vluchtelingengezinnen zijn zich vaak snel bewust dat opvoeden in Nederland anders is dan hoe zij zelf opvoeden en opgevoed zijn. Informele opvoedondersteuning kan daarom voor hen zeer waardevol zijn. Het biedt de kans om op een laagdrempelige manier kennis te maken met de Nederlandse samenleving waardoor ouders tijdig antwoord krijgen bij hun eventuele vragen over de opvoeding. Daarnaast vergroot informele opvoedondersteuning ook het sociale netwerk van de gezinnen. Dit is niet alleen één van de beschermende factoren voor opgroeiende kinderen, maar komt ook tegemoet aan de wens van vluchtelingen om met Nederlanders in contact te willen komen. Toch ervaren veel coördinatoren het als lastig om vluchtelingen programma's voor informele opvoedondersteuning ook daadwerkelijk en tijdig te kunnen aanbieden. Dit vraagt om goede afstemming en samenwerking met, gemeenten, Vluchtelingenwerk en de JGZ. (Als het gaat om vluchtelingen in asielzoekerscentra zijn COA- en JGZ-medewerkers degenen met wie afgestemd moet worden.) Hieronder wordt aangegeven welke rol de verschillende partijen hebben en hoe coördinatoren en vrijwilligers hierbij kunnen aansluiten.

Van taakstelling naar huisvesting, wat doet de gemeente?

Gemeenten

Voordat de vluchtelingen in de gemeente komen heeft het COA een persoonsprofiel aangeleverd met gegevens, zoals gezinsgrootte en -samenstelling, herkomstland, taal, opleiding, werkervaring en eventuele zichtbare lichamelijke beperkingen. Gemeenten dragen zorg voor het regelen van een woning, een inkomen en de inschrijving in de basisregistratie personen voor de vergunninghouders. Op basis van het persoonsprofiel van de regievoerder van het COA zoekt de gemeente geschikte woonruimte. Dat is vrijwel altijd huisvesting van een woningbouwcorporatie. Gemeenten hebben gemiddeld 10 weken de tijd voor het vinden van woonruimte. De vluchteling krijgt de gelegenheid de woning eerst te bezichtigen maar moet deze accepteren, tenzij de woning letterlijk niet passend is (het gezin is te groot voor het aantal kamers). Na het ingaan van een huurovereenkomst heeft de vergunninghouder 2 weken om te verhuizen naar de nieuwe woning.

Ook amv's⁵ met een verblijfsvergunning worden gehuisvest in gemeenten. Ze tellen mee voor de taakstelling van de gemeente. Omdat zij zonder ouders zijn, voorziet Nidos in de tijdelijke voogdij⁶. De dagelijkse zorg wordt uitbesteed aan regionale jeugdzorginstellingen. Omdat bij deze groep ongeplande zwangerschappen relatief veel voorkomen, is opvoedondersteuning bij amv's en ex-amv's soms gewenst.

Om de uitstroom naar gemeenten te bevorderen, kunnen gemeenten de vergunninghouders ook huisvesten in niet-reguliere woningen via GVA⁷. Bijvoorbeeld vakantiewoningen, hotels, pensions, bed & breakfast en Airbnb.), en stacaravans. Daarnaast kunnen vergunninghouders zelf tijdelijke huisvesting regelen via de logeerregeling⁸.

⁵ Alleenstaande minderjarige vreemdelingen

⁶ [Nidos](#) voert als een onafhankelijke (gezins-)voogdij instelling, op grond van de wet, de voogdijtaak uit voor Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen.

⁷ GVA staat voor Gemeentelijk Versnellings Arrangement; GVA telt mee voor de taakstelling

⁸ De [logeerregeling vergunninghouders](#) (Irv) is bestemd voor vergunninghouders die een logeeraadres hebben en korte tijd willen verblijven bij vrienden of familie in Nederland. De duur van het logeren is beperkt tot 3 maanden.

Als de gemeente heeft verklaard dat er gezorgd is voor een woning, een inkomen en inschrijving in de basisregistratie personen stopt het huisvestingsproces en schrijft het COA de vergunninghouder uit.

Tips voor coördinatoren

- De gemeente heeft vanwege hun taakstelling een overzicht van het te verwachten aantal vergunninghouders. Leg contact met deze persoon en houd een korte lijn.
- Bespreek proactief met NIDOS, gemeenten en JGZ wat je kunt bieden aan amv's (en wat dat kost).

Van huisvesting naar meedoen, wat moet en kan de gemeente nog meer doen?

Naast de verplichte taken rondom woning, inkomen en basisregistratie heeft de gemeente taken rondom de ondersteuning van deze nieuwe inwoners zoals zij die ten opzichte van haar andere inwoners heeft. Denk aan alle taken rondom preventie, jeugdhulp, Wmo, leerplicht, etc.

Kennissynthese

Pharos heeft in opdracht van VWS in een Kennissynthese⁹ de te verwachten noodzakelijke preventieve en curatieve zorg beschreven. De belangrijkste aanbevelingen aan gemeenten zijn:

- Zorg voor een integrale aanpak, waarbij huisvesting, inburgering/integratie, wegwijs maken en versterken van veerkracht en gezondheid hand in hand gaan.
- Geef vluchtelingen zelf een centrale en actieve rol.
- Praat niet over maar met hen.
- Investeer van meet af aan in preventie en vroegsignalering van gezondheidsrisico's; de jeugdgezondheidszorg, verloskundigen en de wijk- of buurtteams hebben hier een belangrijke rol om vertrouwen te winnen.
- Maak goede afspraken over ieders rol daarin en een goede ketensamenwerking.
- Versterk de kwaliteit en het bereik van laagdrempelige opvoedondersteuning en hulp voor vluchtelingengezinnen.
- Investeren in activering en participatie is voor behoud van veerkracht essentieel!

Voor meer informatie over de kennissynthese verwijzen we naar bijlage 1.

Ondersteuningsprogramma

Op basis van bovenstaande kennissynthese is er tot mei 2018 een tijdelijk Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders.

GGD-regio regiocoördinatoren adviseren gemeenten en ondersteunen bij het maken van een plan van aanpak: een lokale aanpak gericht op preventie, zorg en gezondheidsbevordering van statushouders. Uitgangspunt is altijd de lokale situatie in de gemeente of de regio; er is geen blauwdruk die voor elke regio gebruikt kan worden. Ze worden daarbij o.a. ondersteund door Pharos en GGD-GHOR.

Omdat aandacht voor de jeugd een van de speerpunten is, is het belangrijk om als coördinator van een interventie voor informele opvoedondersteuning aan te sluiten bij dit programma. Dit is in lijn met het pleidooi van Pharos (2016) om de bestaande infrastructuur voor gezinnen in het hele land goed aan te laten sluiten bij de behoefte van nieuwe statushouders.

⁹ Zie [Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicatie voor zorg, preventie en ondersteuning](#), Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen, januari 2016.

Pharos pleit hierbij onder meer voor:

- Een snelle en uitgebreide intake door de JGZ.
- Outreachend werken door de wijkteams.
- Ondersteunend materiaal dat goed inzetbaar is.
- Toegang tot vormen van (informele) opvoedondersteuning voor vluchtelingenouders, waaronder voorschoolse educatie, VoorZorg, lessen uit Healthy Pregnancy 4all.

Zie voor meer informatie over het programma de onderstaande site en de handreiking voor gemeenten:

[Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders](#)

[Handreiking Regie en ketensamenwerking rond de gezondheid van statushouders](#)

Tips voor coördinatoren

- Schrijf je in voor de [Pharos Nieuwsbrief](#), dan blijf je op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen.
- Laat vrijwilligers deelnemen aan [gratis programma's voor e-learning](#) die in 2017 ontwikkeld worden.
- Pharos biedt [trainingen opvoedingsondersteuning](#) voor migranten/vluchtelingengezinnen
- Ga na of er al contacten zijn met de regiocoördinator of neem zelf contact op, zie voor contactgegevens: [Kaart regiocoördinatoren Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders](#)

Van huisvesting naar meedoen, wat doet Vluchtelingenwerk?

Vluchtelingenwerk Nederland ondersteunt vergunninghouders die een nieuw bestaan opbouwen in 300 van de 390 gemeenten in Nederland. Wel blijkt ook uit gesprekken met de opvoedondersteuners dat samenwerking rondom gezin en opvoeding nog niet vanzelfsprekend is. Ook in gezinnen in gesprek gaan over opvoeding is vaak niet vanzelfsprekend voor vluchtelingenwerk.

Waar?

Op de [website van Vluchtelingenwerk](#) staat weergegeven waar Vluchtelingenwerk in de 7 regionale stichtingen actief is. [Vluchtelingenwerk Zuidwest-Nederland](#) is actief in Zuid-Holland en Zeeland.

Het regiokantoor zit in Rotterdam op Blaak 22, 3011 TA Rotterdam.

E-mailadres: info-zuidwest@vluchtelingenwerk.nl

Telefoonnummer 010-229236

Wat biedt Vluchtelingenwerk?

Vluchtelingenwerk kan het volgende bieden:

- Integratie: Persoonlijke hulp van vrijwillige maatschappelijke begeleiders bij het vinden van een plek in de samenleving, praktische regelzaken, kennismaken met de buurt, openbaar vervoer, bevorderen zelfredzaamheid, voorlichting over inburgeringsplicht).
- Taal en inburgering: Vrijwillige taalcoaches die er samen op uitgaan, alfabetiserings- en inburgeringscursussen.
- Werk: Projecten zoals:
- [Vluchtelingen investeren in Participeren](#) (VIP)
- [Startbaan](#) (in samenwerking met vluchtelingstudenten UAF)
- Tolk in opleiding (in samenwerking met Manpower) en arbeidscoaches.
- Ondersteuning van werkgevers die vluchtelingen in dienst willen nemen.

Vluchtelingenwerk werkt met maatschappelijk begeleiders die doorgaans een jaar betrokken zijn bij een vluchtelingengezin. Zij regelen veel praktische zaken. Daar hebben ze hun handen vol aan. Dit betekent dat de maatschappelijke begeleiders er vaak niet toe komen om opvoedvragen te signaleren en te bespreken. Het kan ook zijn dat er bij de begeleiders een drempel bestaat om signalen te bespreken omdat het voor hen zelf, net als voor de ouders, lang niet vanzelfsprekend is te praten over opvoeding. Maar er zijn ook vrijwilligers die dit wel doen. Een goede samenwerking met Vluchtelingenwerk bevordert dat ouders op de juiste plek terecht komen. En juist door samen te werken motiveer je de medewerkers van vluchtelingenwerk ook om meer aandacht aan kind, opvoeding en gezin te geven.

Tips voor coördinatoren

- Zorg dat er op managementniveau afstemming is over samenwerking en wat je voor elkaar en voor de gezinnen kan betekenen en hoe je elkaars aanbod kunt aanvullen.
- Zorg voor contactpersonen met Vluchtelingenwerk in je eigen organisatie en zorg dat je zelf ook de contactpersonen van [Vluchtelingenwerk in jouw werkgebied](#) kent.
- Creëer samen met het management draagvlak voor de activiteiten van jouw organisatie. Bijvoorbeeld door met medewerkers van Vluchtelingenwerk te bespreken wat zij signaleren. Dat kun je ook samen met de JGZ doen. Maak daarbij duidelijk wat ieder wel en niet kan bieden.
- Deel je expertise m.b.t. laagdrempelig bespreken opvoedingsvragen met vrijwilligers van Vluchtelingenwerk.
- Maak afspraken om te voorkomen dat gezinnen 'overbelast' worden door vrijwilligers en/of dat voor de gezinnen onduidelijk wordt wie wat doet.

Van meedoen naar gezond opgroeien, wat doet de jeugdgezondheidszorg?

De JGZ ziet alle kinderen in Nederland en is ook de schakel tussen de periode van opvang en het (gaan) wonen in de gemeente. In het pakket van Publieke gezondheid Asielzoekers wordt in de opvangcentra ook jeugdgezondheidszorg uitgevoerd. Zo wordt een verpleegkundige en medisch intake gedaan, de vaccinatiestatus gecheckt en zo nodig een vaccinatieplan opgesteld. Als er een heel grote instroom is en als kinderen als nareizigers maar heel even in een centrum verblijven kunnen de JGZ-taken niet compleet uitgevoerd zijn. Omdat het noodzakelijk is worden steeds vaker extra activiteiten verricht. Jeugdverpleegkundigen gaan bijvoorbeeld op huisbezoek om kennis te maken met het gezin. De consulten duren langer, vaak is de inzet van een tolk geregeld en er vinden extra consulten plaats.

Organisaties die opvoedondersteuning bieden werken meestal al samen met de JGZ; vaak zijn er afspraken over doorverwijzing en toeleiding. Bij vluchtelingenkinderen is dat extra belangrijk.

Sommige GGD 's hebben middelen van gemeenten gekregen om extra tijd en activiteiten voor vluchtelingenkinderen uit te voeren. Soms zetten ze hiervoor een speciaal team in, en soms draaien de kinderen mee in de reguliere JGZ-teams.

De inzet van tolken is wisselend. Er is geen vergoeding voor, maar een aantal GGD 's financiert de tolkentelefoon uit eigen middelen. Er wordt ook gewerkt met informele tolken, google translate etc. De uitvoering van lichte opvoedsteun door de JGZ zelf is landelijk verschillend, ook omdat er lokaal veel verschillende partijen actief zijn.

Tips voor coördinatoren

- Zoek lokaal of regionaal contact met de JGZ en/of bespreek in het reeds bestaande contact expliciet wat jij als programma voor informele opvoedondersteuning te bieden hebt als het gaat om vluchtelingen. Wees hierin proactief!
- MIM en Steunouder worden vaak uitgevoerd vanuit een organisatie die ook JGZ aanbiedt (GGD, CJG, zorgorganisatie). De (interne) samenwerking is daar dus vaak vanzelfsprekend, bijvoorbeeld waar het gaat om verwijzing van gezinnen en afstemming tussen de formele en informele opvoedondersteuning. Het is wel belangrijk hier ook bij wisseling van medewerkers alert in te zijn.
- Op de [website van het NJi](#) vind je de gegevens van organisaties die MIM uitvoeren.
- Op de [website Steunouder](#) vind je de gegevens van organisaties die Steunouder uitvoeren.
- Op de website [Spel aan Huis](#) vind je de gegevens van organisaties die Spel aan Huis uitvoeren.
- Op de [website van Home Start](#) vind je gegevens van organisaties die Home-Start uitvoeren.

Van meedoen naar leren, wat doet het onderwijs?

Om ervoor te zorgen dat vluchtelingengezinnen zo nodig en tijdig informele opvoedondersteuning krijgen zijn de eerste opvangscholen, waar nieuwkomerskinderen Nederlands leren, een mogelijke 'vindplaats' en 'verwijzer'. Een groot deel van de vluchtelingenkinderen start het onderwijs in zogenaamde nieuwkomersklassen/ nieuwkomerscholen. Daar leren ze eerst Nederlands te leren.

Alle typen eerste opvangscholen zijn hier te vinden:

- [Scholen Primair Onderwijs](#)
- [Voortgezet Onderwijs](#)

Scholen signaleren soms als eerste dat de opvoedsituatie van kinderen niet goed (genoeg) is. Zij zullen dat dan vaak bespreken in een zorgadviesteam of wijkjeugdteam. Daar maakt de jeugdverpleegkundige of jeugdarts meestal deel van uit. Als scholen weten dat er in hun gemeente opvoedondersteuning aangeboden kan worden, zullen ze dat vermoedelijk eerder als suggestie noemen. Daarom kan het nuttig zijn, als met name de zogenaamde nieuwkomersklassen/ nieuwkomerscholen weet hebben van wat organisaties aan opvoedondersteuning kunnen bieden.

Tips voor coördinatoren

- Zie eerste opvangscholen niet alleen als toeleidende bron van gezinnen maar ook als plek waar je ook (pro)actief ondersteuning kan bieden (ouderavonden, ontmoetingsochtenden).
- Ouders van pubers valt het opvoeden vaak zwaar. Juist in deze leeftijd worden vluchtelingenouders geconfronteerd met verschillen in opvoedingsstijlen en de op het eerste gezicht grote vrijheid die Nederlandse ouders en de Nederlandse samenleving aan kinderen bieden. In de zogeheten Internationale Schakelklassen zijn leerlingen uit deze leeftijdsgroep te vinden. Dit is een goede plek om in contact te komen met ouders die behoefte hebben aan informele opvoedondersteuning.
- In sommige plaatsen zijn Eritrese organisaties of zogenoemde ervaringsdeskundigen of sleutelpersonen. Dat zijn vluchtelingen die al langer geleden hier kwamen en als vrijwilliger of betaald organisaties adviseren. Bijvoorbeeld bij een moeilijke situatie in een gezin. Vaak zijn deze personen bekend bij Vluchtelingenwerk.
- Ouders hebben vaak hoge verwachtingen van het onderwijs voor hun kinderen. Ondersteun ouders bijvoorbeeld bij het maken van schoolkeuzes, de schriftelijke contacten, maar ook bij de afspraken op school.

Ook bij problemen mee kunnen blijven doen, samenwerking met hulpverlening

De meeste vluchtelingen komen uit oorlogsgebieden. Het is vooral angst geweest die hen heeft doen besluiten om op zoek te gaan naar veiligheid en bescherming. Velen hebben ingrijpende gebeurtenissen meegemaakt. Het verlaten van huis en haard is vaak een groot verlies.

Oorlog, geweld en marteling hebben forse impact op de fysieke en psychische gezondheid. Psychische klachten ontstaan ook door traumatische ervaringen tijdens de vluchtreis. Uit Nederlandse studies blijkt dat 28 tot 37% van de asielzoekers in de centrale opvang en 11% van de vluchtelingen in gemeenten een posttraumatische stressstoornis (PTSS) heeft (Gerritsen et al, 2004, Laban, Gernaat, Komproe, Schreuders & de Jong, 2004. In: Goed ouderschap in moeilijke tijden, Mooren en Bala, 2016).

Veel vluchtelingen hebben opvallend veel veerkracht. Ze willen niets liever dan een nieuw leven opbouwen in een veilige omgeving. Verreweg de meeste van hen vinden een nieuw evenwicht. Slechts een deel is/raakt beschadigd en heeft hulp nodig. Bijvoorbeeld omdat de (psychische) gezondheidsproblemen doorwerken op het functioneren en op het vermogen om Nederlands te leren en te integreren. Dat wil niet zeggen dat ze die hulp vanzelfsprekend vinden. Hulpaanbod sluit vaak niet goed aan en er zijn barrières om hulp te vragen en te accepteren.

Vluchtelingenkinderen goed in beeld

Kinderen zijn voor een gezonde ontwikkeling met name afhankelijk van de gezondheid van hun ouder(s) en van een stabiel(e) woon- en schoolsituatie en toekomstperspectief. Er is sprake van afgenomen beschermende factoren en toegenomen risicofactoren. Zij hebben daardoor een verhoogde kans op psychosociale problemen en een verhoogd risico op kindermishandeling.

Kinderen passen zich vaak eerst sterk aan waardoor het lijkt alsof ze geen schade of trauma's hebben opgelopen. Deels klopt dat ook. Veel klachten verdwijnen. Ze willen zelf ook zo snel mogelijk weer 'normale' kinderen worden. We kunnen hen daarin helpen door de ouders te ondersteunen zo snel mogelijk weer 'gewone' ouders te worden. Juist informele opvoedondersteuning kan gezinnen helpen deze veerkracht terug te vinden, naast en in afstemming met professionele hulp.

Later, als het gezin tot rust is gekomen, kan de reactie bij het kind komen in de vorm van opvallend gedrag, een proces dat vergelijkbaar is met rouw bij kinderen. Het is daarom van belang om deze kinderen vanuit de publieke gezondheidszorg en andere vormen van (gezins-)ondersteuning in de dorpen en wijken vroegtijdig goed in beeld te hebben. Door in te zetten op factoren als sociale steun, het welzijn van de ouders, cohesie binnen gezinnen en een positieve schoolervaring kunnen veel problemen voorkomen en verholpen worden.

[Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicaties voor zorg, preventie en ondersteuning.](#)

Tips voor coördinatoren

- Geef vrijwilligers mee dat zij juist de experts zijn op het gebied van het gewone (maar o zo belangrijke) dagelijks leven, het is juist goed dat zij géén therapeut zijn.
- Geef vrijwilligers mee dat zij eventuele zorgen of vragen wel kunnen bespreken met de ouders, geef hierbij de volgende tips:
- De eerste vraag is altijd: eet, drinkt, slaapt het kind goed? Houd rekening met ouders die sociaal wenselijke antwoorden geven en/of niet gewend zijn over gevoelens te praten. Neem de tijd om vertrouwen te winnen en kom er eventueel later op terug.

- Vraag bij kind en/of ouders na hoe het op school gaat. En of het kind vriendjes heeft.
- Deel je zorg/vermoedens met ouders zonder ze het idee te geven dat ze het niet goed doen. Houd het concreet bij wat je ziet en vraag of ouders dit herkennen.
- Als ouder en jij je allebei zorgen maken kun je ook even met de school contact opnemen om te checken of daar ook zorgen zijn. Vraag hiervoor altijd toestemming aan de ouder.
- Neem zo nodig samen met de ouder contact op met de huisarts of met het sociaal team en geef hierbij uitleg over het Nederlandse zorgsysteem.
- Krijg je signalen dat het echt niet goed gaat, raadpleeg dan [Veilig Thuis](#) 0800 – 2000 (gratis en 24/7 bereikbaar).
- Meer kennis over vluchtelingenkinderen is ook te vinden op de [website van het NJI](#) en op de [website van Pharos](#).
- Een beperkt deel van de kinderen heeft directe oorlogservaringen. Het boekje '[Kinderen met oorlogservaringen](#)' geeft tips voor scholen en ouders. Hoewel geschreven voor acute situaties is het globaal nog heel bruikbaar.

Nog meer meedoen, samenwerking met andere initiatieven en organisaties

Er zijn talloze organisaties en initiatieven gericht op de ondersteuning aan vluchtelingen bij het vinden van hun plaats in de samenleving, denk aan welzijnswerk en initiatieven van inwoners en vluchtelingen zelf. Hieronder een paar Zuid-Hollandse voorbeelden:

- [Participe](#) in Alphen aan den Rijn biedt Kom Erbij bijeenkomsten voor vluchtelingenouders die minder dan een jaar in Nederland zijn onder de naam 'Stilstaan bij veranderingen'. Info: Tineke de Haas (t.de.haas@participe.nu) of Saida Yachou (s.yachou@participe.nu | 0172 49 81 28).
- [Vluchtelingenwelzijn](#) is onderdeel van Welzijn Rijswijk en biedt taalondersteuning aan vluchtelingen en migranten. Dit zijn vrijwilligers die zich graag minimaal een uur per week in willen zetten voor de integratie van vluchtelingen. Als taalmaatje geven zij één-op-één begeleiding bij het leren van de Nederlandse taal in de dagelijkse praktijk.
Info: Vluchtelingenwelzijn Rijswijk, tel: 070 7579 206 of taalmaatjes@welzijn-rijswijk.nl
- [Taal aan Zee](#) biedt een laagdrempelig en gedifferentieerd educatief aanbod voor geïsoleerde anderstalige vrouwen, vluchtelingen, asielzoekers en andere migranten en/of laaggeletterden. Zo kunnen zij hun zelfredzaamheid versterken en wordt de drempel om mee te doen in de samenleving minder hoog. De lessen zijn vaak maatwerk, individueel of groepsgewijs, op de centrale locatie, aan huis of in de buurt.
- [Meet & Eat](#) organiseert 'Gastgezin voor een vluchteling' waarbij Nederlandse gezinnen vluchtelingen komen halen om bij hen thuis te eten. Kijk op [Gastgezin voor Vluchteling](#) voor meer informatie.
- Op [Net in Nederland](#), Platform voor nieuwkomers in Nederland staan informatieve filmpjes over Nederland.
- Kijk op de volgende sites welke initiatieven er nog meer in jouw werkgebied zijn:
 - [Stayhuman](#)
 - [Werkwijzer vluchtelingen](#)
 - [Rotterdam verwelkomt vluchtelingen](#)
 - [Rode Kruis – Hulp voor vluchtelingen](#)

Hoofdstuk 3. Hoe ga ik om met taalproblemen?

Veel coördinatoren geven aan dat taalverschillen de communicatie over de opvoeding bemoeilijken. Er is behoefte aan praktische tips in de omgang met taalproblemen en hulpmiddelen die gebruikt kunnen worden om de taalverschillen te overbruggen. Daarnaast is het belangrijk om meer te weten over de taalachtergrond van de vluchtelingen die nu kort in Nederland zijn.

Bij mijn huidige Eritrese vluchtelingengezin was het zeker in het begin communiceren met handen en voeten. Voor de taal nam en neem ik nog steeds spelmateriaal van thuis mee, evenals praatplaten van de TPR-methode (<http://www.taalleermethoden.nl/index.php/taalleermethoden/tp>). Ik help met name de moeder met het begrijpelijk maken van haar huiswerk (inburgering). Daarvoor neem ik zelf ook woordkaartjes mee om de uitspraak te oefenen. Als ik niet bij machte ben een begrip uit te leggen, dan zoek ik mijn toevlucht tot GOOGLE. Zo kwam ik er ook achter, dat een moeder met twee jonge kinderen gevlucht is op een vlot. Haar zoontje maakte de beweging van het bijna kapseizende vaartuig. Hij maakte hoestgeluiden om aan te geven, dat er veel mensen ziek waren. Zo komen we er samen wel uit, maar helaas niet altijd.

Margriet - vrijwilliger Home-Start

Verschillende talen

Zoals hierboven aangegeven zijn veel vluchtelingen afkomstig uit Eritrea en Syrië. Voor meer informatie over veelgebruikte talen in deze landen, zie [Factsheet Eritrese Vluchtelingen](#) en [Factsheet Syrische Vluchtelingen](#).

Als het land van herkomst bekend is kan je ook [hier](#) kijken welke talen daar gesproken worden of zelf aan het gezin vragen welke taal of talen zij spreken.

Tolken in de zorg

Cliënten en dus ook vluchtelingen zijn sinds enkele jaren zelf verantwoordelijk voor het inhuren en de kosten van een professionele tolk. De zorgverlener kan ertoe over gaan een tolk of vertaler in te zetten. Voor de informele opvoedondersteuning zal dit doorgaans geen optie zijn omdat er kosten aan verbonden zijn. Veel zorgverleners, kenniscentra en wetenschappers hebben zich uitgesproken tegen deze maatregel. Zij wijzen erop dat de kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid van de zorg in het geding komt door deze maatregel, die het verminderd inzetten van professionele tolken tot gevolg heeft. Het voornaamste argument hierachter is dat goede communicatie één van de basisvoorwaarden is voor het leveren van veilige en effectieve zorg. Immers, een zorgverlener moet op basis van de juiste informatie zorg bieden. Bron: <http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/tolken-in-de-zorg>

Als er wel budget is voor tolken kan gebruik gemaakt worden van een [TolktelefoonApp](#), speciaal voor de zorgsector van het Tolk- en Vertaalcentrum Nederland (TVcN, waardoor er snel een (betaalde) tolk beschikbaar is. Vaak wordt vanwege de kosten een niet-professionele tolk ingezet. Bijvoorbeeld landgenoten of vrijwilligers die zelf oorspronkelijk een van de talen spreken van de huidige groep vluchtelingen.

Wel of niet contact met taalgenoten?

Soms kan het voor onderlinge steun goed zijn om ouders die dezelfde taal spreken met elkaar in contact te brengen. Er zijn groepen vluchtelingen voor wie dat de meest veilige situatie is. Vaak willen ze dat dan ook het liefst in een vrouwen- of mannengroep. Daarnaast zijn er vluchtelingenouders die juist graag met Nederlanders spreken, zij willen graag de Nederlandse taal leren.

Soms zijn vluchtelingen bang voor roddel binnen de eigen gemeenschap. Ook kunnen er spanningen zijn omdat de ouders uit verschillende groepen komen die in de burgeroorlog tegenover elkaar zijn komen te staan. En tenslotte, zoals iedereen weet die op vakantie landgenoten tegenkomt, een landgenoot hoeft niet per definitie je beste vriend te zijn.

Tips voor coördinatoren

- Zorg dat vrijwilligers altijd duidelijk uitleggen wat zij komen doen, er rekening mee houdend dat dit voor veel ouders vaak nog geheel onbekend is.
- Benadruk tegenover vrijwilligers dat het belangrijk is dat zij zich inleven in de achtergrond van het gezin om het vertrouwen te winnen. Een empathisch en persoonlijke benadering helpt, bijvoorbeeld door te vertellen hoe zij zelf opvoeden.
- Het kan ook helpen gebruik te maken van ervaringsdeskundigen/sleutelpersonen om taal- en cultuurverschillen te overbruggen. Eventueel kan dit ook via Skype. Maar houd er rekening mee dat bij niet-professionele tolken makkelijk misverstanden kunnen ontstaan of dat de vertalers soms hun eigen belangen mee laten wegen bij het vertalen.
- Het onderwijsniveau van ouders is erg belangrijk als het gaat om communicatie, zorg dat je hier een beeld van hebt en sluit hierbij aan.
- Bedenk altijd per gesprek: wat wil jij vertellen of wat willen de ouders aan elkaar vertellen? Neem de tijd.
- Creëer een ontspannen situatie (kopje koffie/thee, leuke ruimte) en zorg voor een laptop/smartphone bij de hand om gebruik te maken voor eventuele hulpmiddelen (zie ook hieronder)
- Spreek langzaam en met weinig woorden en gebruik zoveel mogelijk visuele ondersteuning, plaatjes/voorwerpen/gebaren.
- Indien ouders een beetje Nederlands spreken kan 'Google Translate' soms een oplossing bieden. Stimuleer ouders dan om plaats te nemen achter de computer (of draai het beeldscherm en toetsenbord naar ouders toe). Zij kunnen dan 'Google Translate' gebruiken om bepaalde zinnen/woorden te communiceren. Ook zijn er handige apps voor op de smartphone, zoals Voice Translator, die eenvoudige zinnnetjes kan vertalen, zoals 'Uw kunt het beste...borst-/flesvoedingen per dag geven' etc. De taal die Eritrese vluchtelingen spreken: Tygrinya, wordt niet door Google vertaald.

Handige materialen

'Opgroeien en opvoeden in beeld'

Afbeeldingen over opgroeien en opvoeden maakt dat ouders de bedoeling beter begrijpen én het bevordert de wederzijdse communicatie. Immers, een ouder die hoort én ziet, onthoudt informatie beter. Van de meeste voorkomende alledaagse opvoedsituaties zijn afbeeldingen gemaakt in het pakket 'Opgroeien en opvoeden in beeld'. De situaties zijn herkenbaar voor alle ouders. De humor en de positieve insteek zorgen voor open communicatie. Het materiaal richt zich vooral op ouders die de Nederlandse taal niet of onvoldoende machtig zijn en kinderen hebben tot de leeftijd van zes jaar.

Het pakket 'Opgroeien en opvoeden in beeld' bestaat uit:

- Een tafelboek met 179 sheets.
- Een handleiding voor professionals voor het gebruik van het materiaal.
- Een insteekmap.

Dit materiaal is ook beschikbaar in het Engels. Voor MIM is een selectie gemaakt voor ouders met kinderen in de leeftijdsgroep 0-2 jaar. Dit materiaal is te bestellen via [de website van het NJi](#)

Ander beeldmateriaal dat online toegankelijk is:

- GGD/GHOR: ["Pictogrammen om te communiceren"](#)
- Opvoedinformatie:

[Filmpjes](#) over alledaagse zaken gedurende de ontwikkeling van kinderen.

Deze informatie is met name voor centra voor jeugd en gezin gemaakt. Ouders zullen deze geschreven informatie vaak niet goed begrijpen. Maar voorlichters kunnen deze informatie vaak wel als basis gebruiken voor uitleg en gesprekken in eenvoudig Nederlands. In het algemeen is daarbij ook informatie nodig over de Nederlandse zorgcontext. Deze informatie is in eenvoudig Nederlands geschreven: [Basis gezondheidsvoorlichting aan vluchtelingen in azc's en nieuwkomers in de gemeente](#).

Op de Pharos [Facebookpagina Syriërs Gezond](#) maken Nederlandse en Syrische zorgprofessionals Syrische nieuwkomers wegwijs in zorgland Nederland. Daarbij gaat het ook vaak over de ontwikkeling en gezondheid van de kinderen. Op de website [Gezond in Nederland](#) zijn alle vragen en antwoorden gebundeld in onder andere de thema's: huisarts, medicijnen, leefstijl, tandzorg, verzekering, stress, zwangerschap, seksualiteit, ziekenhuis, zorg voor kinderen en hulpmiddelen. Pharos werkt ook aan een Facebookpagina voor Eritrese vluchtelingen.

Engelstalige voorbeelden voor ouders die Engels spreken:

[Raising Children, Baby and toddler cues: in pictures](#)

[Raising Children, Discouraging challenging behaviour: tips in action video](#)

Hoofdstuk 4. Hoe zorg ik voor een juiste klik tussen vrijwilligers en gezinnen?

Het vinden van een juiste klik tussen vrijwilligers en gezinnen is iets wat altijd aandacht vraagt. Zeker bij informele opvoedondersteuning is deze klik heel belangrijk om het contact voor beide partijen waardevol en bevredigend te maken. Als het gaat om het maken van een goede match tussen vrijwilliger en gezin bij vluchtelingen kunnen dezelfde afwegingen gemaakt worden als bij andere gezinnen. Denk aan overeenkomsten in leeftijd, geloof, type persoonlijkheid, buurt, sociaaleconomische positie, opleiding, beroep, etc.

Toch kan het voorkomen dat vrijwilligers het nog best spannend vinden om met vluchtelingen te werken. Bijvoorbeeld omdat zij tot nu toe in hun (vrijwilligers)werk- of privé-omgeving nog weinig contact hebben met mensen met een andere culturele achtergrond. Of omdat zij het beeld hebben dat alle vluchtelingen vaak zwaar getraumatiseerd zijn en de problematiek voor hen te complex is. Of juist omdat zij denken dat vluchtelingen 'gelukszoekers' zijn die 'onze' huurwoningen krijgen. Tegelijkertijd willen ook veel vrijwilligers juist graag met vluchtelingen werken, denk aan alle initiatieven die opkwamen tijdens de vluchtelingencrisis in 2015.

Het is daarom belangrijk beelden, die er leven t.a.v. vluchtelingen bespreekbaar te maken. Hiervoor zijn hulpmiddelen beschikbaar zoals het vooroordelenspel 'Bij nader inzien' van JSO.

Bij deze handreiking hoort ook een (draaiboek voor een) themabijeenkomst die aangeboden kan worden om vrijwilligers vertrouwd te maken in het werken met vluchtelingengezinnen. Voor meer informatie verwijzen we naar JSO.

Veel organisaties bieden hun medewerkers en trainingen al trainingen aan in cultuursensitief werken. Deze trainingen bieden een stevige inhoudelijke basis aan het werken met vluchtelingen en het omgaan met cultuurverschillen. Pharos heeft een breed aanbod.

<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/training-en-advies>

Belangrijk uitgangspunt is dat misverstanden niet altijd voorkomen kunnen worden, maar wel opgelost kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld door de volgende vragen te stellen:

- Wat is mijn aandeel?
- Wat is het aandeel van de ander?
- Wat is de invloed van de heersende beelden, waarden, normen, betekenissen en opvattingen van de sociale omgeving op de communicatie van eenieder?

Het TOPOI-model biedt hierbij waardevolle handvatten, zie [TOPOI-model | Communicatie bij culturele verschillen](#).

Tips voor coördinatoren

- Maak het vanzelfsprekend dat vrijwilligers werken met een grote diversiteit aan gezinnen en bereid hen hierop voor.
- Leg niet de focus op het anders zijn als 'vluchteling' zijn maar heb juist aandacht voor overeenkomsten.
- Probeer ook vrijwilligers met een vluchtelingachtergrond te werven, om zo de mogelijkheid te hebben gezinnen uit dezelfde cultuur te begeleiden.
- Werk in de werving samen met andere organisaties zoals Vluchtelingenwerk of Rode Kruis, onder de vluchtelingen die zij ondersteunen en de vrijwilligers die daar werken zitten ook potentiële vrijwilligers voor jouw interventie.

- In Rotterdam zijn positieve ervaringen opgedaan met mentorprojecten voor vluchtelingen en andere nieuwkomers in drietallen: een nieuwkomer, een 'oudkomer' (iemand die met dezelfde achtergrond die al langer in Nederland is) en een 'gewone' Nederlander. Op deze manier bied je een vluchteling het beste van twee werelden: een ervaringsdeskundige die zich goed in hun situatie kan inleven (en wellicht hun eigen taal spreekt) en iemand die hen goed wegwijs kan maken in de Nederlandse samenleving en de Nederlandse taal.

Bijlage 1: Kennissynthese Pharos – belangrijkste aanbevelingen voor gemeenten

In haar kennissyntheses¹⁰ over de gezondheid (en de risico's) van statushouders en de benodigde zorg, ondersteuning en preventie van gezondheidsproblemen, doet Pharos (2016) een aantal aanbevelingen rondom de ondersteuning van vluchtelingen.

De belangrijkste aanbevelingen zijn:

1. Zorg voor een integrale aanpak, waarbij huisvesting, inburgering/integratie, wegwijs maken en versterken van veerkracht en gezondheid hand in hand gaan.
2. Geef vluchtelingen zelf een centrale en actieve rol en praat niet over maar met hen.
3. Investeer van meet af aan in preventie en vroegsignalering van gezondheidsrisico's.
4. Maak goede afspraken over ieders rol voor een goede ketensamenwerking. Investeren in activering en participatie is voor behoud van veerkracht essentieel.

In de kennissyntheses is tevens vastgesteld dat de ingrediënten om een integrale aanpak vorm te geven aanwezig zijn, maar dat regie vanuit de gemeenten vaak ontbreekt. Pharos roept gemeenten daarom op de regie te nemen.

In haar [kennisdelingsprogramma gezondheid en vitaliteit vluchtelingen](#) werkt Pharos (2016)¹¹ nader uit hoe de gemeente en lokale partners ervoor kunnen zorgen dat de bestaande infrastructuur voor jeugd ook goed aansluit op de nieuwe statushouders.

Uitgangspunt is dat een positief pedagogisch klimaat in het gezin en een positieve schoolervaring het belangrijkste zijn als buffer tegen problematiek. Pharos geeft hierbij een belangrijke plek aan de jeugdgezondheidszorg, verloskundigen en de wijk- of buurtteams die de gezinnen snel in beeld moeten hebben en hun vertrouwen moeten winnen. Een snelle en uitgebreide intake door de JGZ en outreachend werken door de wijkteams zijn hierin belangrijke middelen. In de praktijk is daarbij veel behoefte aan ondersteunend materiaal dat goed inzetbaar is bij deze groep. Daarnaast is het van belang dat de jongste kinderen gebruik kunnen maken van voorschoolse educatie en dat bestaande interventies als 'Voorzorg' en lessen uit Healthy Pregnancy 4all ingezet worden voor vluchtelingenmoeders. Ook wordt er geconstateerd dat de meeste kinderen die met hun gezin komen het hier goed redden. Maar ouders kampen wel regelmatig met opvoedvragen in een land waar kinderen op een aantal terreinen anders opgroeien dan in hun eigen land. In goed overleg met deze ouders kunnen hun vragen beantwoord worden.

Binnen het kennisdelingsprogramma van Pharos wordt ook specifiek ingegaan op een aantal activiteiten gericht op informele opvoedondersteuning waarbij wij kunnen aansluiten. Het betreft kennisdeling professionals rondom laagdrempelige opvoedondersteuning en hulp aan vluchtelingengezinnen met als resultaat het versterken van de kwaliteit en het bereik van laagdrempelige opvoedondersteuning en hulp voor vluchtelingengezinnen. Hierbij wordt er ingezet op e-learning 'Werken met vluchtelingengezinnen' voor JGZ-professionals, leden van jeugd- en wijkteams, vrijwilligers en medewerkers van de gemeente versterken we de kwaliteit en het bereik van de (laagdrempelige) opvoedondersteuning en hulp.

¹⁰ Zie [Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicatie voor zorg, preventie en ondersteuning](#), Pharos Expertisecentrum Gezondheidsverschillen.

¹¹ <http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/asielzoekers-en-vluchtelingen/toegankelijk-zorgaanbod-voor-vluchtelingen-in-gemeente/kennisdelingsprogramma-gezondheid-en-vitaliteit-vluchtelingen>

De door GGD GHOR Nederland, Pharos en NSPOH reeds opgezette (maar beknopte) e-learning wordt hiervoor als basis gebruikt. Deze wordt gewaardeerd en gebruikt. Vluchtelingen worden betrokken bij de doorontwikkeling. Voor het ontwikkelen van deze e-learning zoeken we de meest geschikte partner met het oog op kwaliteit en beschikbaarheid op korte termijn. (Vermoedelijke wordt hiermee aangevangen halverwege 2017).

Tevens wordt daarna een blended learning-aanbod ontwikkeld. In overleg met de regiocoördinatoren kan de e-learning dan op basis van de lokale behoefte worden aangevuld met bijvoorbeeld: oefenen met een trainingsacteur gericht op zelfvertrouwen en doorbreken handelingsverlegenheid; intervisiebijeenkomsten met medewerking van sleutelpersonen; specifieke training in (onderdelen van) cultuursensitief werken. Een aantal van de sleutelpersonen kan in de gemeenten worden ingezet voor bespreking van opvoedingsvraagstukken met nieuwe vluchtelingen.

Bijlage 2: Waardenopvoeding in diversiteit: het begint met een gesprek¹²

Het kenniscentrum Integratie en Samenleving (KIS) vindt dat we vaker in gesprek moeten gaan met migrantenouders over de achterliggende waarden in de opvoeding. Dat vinden zij op basis van hun ervaringen met bijvoorbeeld Marokkaanse en Turkse ouders. Vluchtelingenouders zijn nog relatief kort in Nederland. Alleen al daarom is hun positie in deze samenleving niet helemaal te vergelijken met die van de tweede en derde generatie arbeidsmigranten die hier al meer generaties wonen. Toch zijn er parallellen. Ook vrijwilligers in opvoedingsondersteuning kunnen te maken krijgen met drie onderstaande thema's. Het door KIS gemaakte draaiboek en de bijbehorende PowerPoint voor teambijeenkomsten zijn daarom interessant voor de coördinatoren. Delen daarvan zijn wellicht ook bruikbaar in gesprekken met en scholing van vrijwilligers. Ook het artikel (zie voetnoot), waar deze tekst grotendeels op gebaseerd is, is nuttig om te lezen. Voor thema's als discriminatie, negatieve beeldvorming, religie en schaamte heeft KIS een keuzemenu met oefeningen en filmpjes.

Ouders in niet westerse gezinnen hebben volgens KIS veel vragen en problemen rondom de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen. Vooral omdat zij ervaren dat hun eigen levensbeschouwing en culturele bagage meer of minder afwijkt van dominante waarden en normen. 'Ons' aanbod aan opvoedondersteuning en de training van beroepskrachten zijn niet altijd goed afgestemd op het optimaal ondersteunen van deze gezinnen. Met name als het om hun positie als migrant gaat. De polarisatie tussen 'wij en zij', stigmatisering, islamfobie en uitsluiting brengen specifieke ontwikkelings- en opvoedingsopgaven mee voor een deel van deze kinderen en hun ouders. Ook vragen rondom identiteit en zingeving, de signalering van radicalisering en omgang met radicale uitingen van kinderen kunnen ouders sterk bezighouden.

Onderwerpen die ter sprake komen zijn:

Omgang met religie als waarde in de opvoeding

Het geloof is in religieuze gezinnen sterk vervlochten met de opvoeding. Met name in islamitische gezinnen in Nederland is de religieuze opvoeding een punt van zorg. In de teambijeenkomst wordt ingezoomd op de opvoeding in relatie tot de islam. Op zijn minst helpt het bewustzijn bij beroepskrachten dat het geloof vaak een belangrijke leidraad is voor ouders; benoemen daarvan kan ouders het gevoel geven dat zij serieus genomen en gezien worden en is een goede ingang om bepaalde onderwerpen onder de aandacht te brengen.

Omgang met ervaren negatieve bejegening en uitsluiting

Migrantenouders ervaren vaak dat hun kinderen anders worden behandeld: zij worden volgens hen bijvoorbeeld op school eerder gestraft voor vergelijkbaar gedrag, meer gecontroleerd of hun gedrag wordt ten onrechte cultureel geduid. Ook kan het voorkomen dat kinderen op straat aangesproken of gepest worden met hun 'anders-zijn', daarbij kan het gaan om huidskleur, religie of kleding. Ouders vinden het lastig om hun kinderen te helpen om te gaan met dergelijke door hen ervaren stigmatisering en uitsluiting en met de krenking die dit teweegbrengt. Ouders waarderen het als hierover gesproken mag worden.

¹² Deze bijlage is grotendeels een samenvatting van het KIS artikel met dezelfde titel: '[Waardenopvoeding in diversiteit: het begint met een gesprek](#)'.

Ze willen advies hoe ze wél met hun kinderen kunnen praten over de ervaringen en over hoe er mee om te gaan, ook al is een deel van hen dit niet gewend.

Opvoeding en verhouding tot de 'ander'

Een belangrijke vraag is hoe ouders uit minderheidsgroepen zich als opvoeders verhouden tot de eigen gemeenschap en (andere groepen in) de bredere samenleving. Er zijn aanwijzingen dat een deel van deze ouders wantrouwend in de samenleving staat en hun kinderen dat wantrouwen, of wij-zij onderscheid, meegeven, hetzij uit angst voor culturele vervreemding van hun kinderen, hetzij vanwege ervaren uitsluiting en verharding van het maatschappelijke klimaat. Ouders zetten zich om deze redenen af tegen de maatschappij en kunnen deze houding meer of minder bewust aan hun kinderen doorgeven. Zo'n houding leidt tot marginalisatie en kan uiteindelijk zelfs tot radicalisering leiden. Terwijl opvoeden met de boodschap dat ieder gelijk is, ongeacht achtergrond, juist een beschermende factor kan zijn voor een kind in een minderheidsgroep. Deze ouders zijn zich vaak niet bewust van hun polariserende houding en gedrag als van het gebrek aan communicatie met kinderen over wat er in hen omgaat. Een open, autoritatieve opvoeding kan kinderen ondersteunen bij het vinden van hun weg in de migratiecontext.

Bronnen

<https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/procedures-wetten-beleid/asielprocedure>
<https://www.youtube.com/watch?v=gn9cTUIsWyg>
[Factsheet Gezondheidszorg voor asielzoekers in Nederland juni 2015.](#)
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/nieuws/873/goed-ouderschap-in-moeilijke-tijden-handleiding-voor-meergezinsgroepen-met-vluchtelingen>
<https://decorrespondent.nl/5661/zeven-dingen-die-nederlanders-moeten-weten-om-te-begrijpen-hoe-vluchtelingen-zich-hier-voelen/377237718-199f63f3>
<https://www.opnieuwthuis.nl/>
<https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/procedures-wetten-beleid/asielprocedure>
<https://www.youtube.com/watch?v=gn9cTUIsWyg>
<https://www.ggdghorkennisnet.nl/?file=32797&m=1489581867&action=file.download>
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/nieuws/873/goed-ouderschap-in-moeilijke-tijden-handleiding-voor-meergezinsgroepen-met-vluchtelingen>
https://www.zoetermeer.nl/inwoners/vergunninghouders_47690/
<http://www.pharos.nl/documents/doc/factsheet-syrische-vluchtelingen.pdf>
<http://www.facebook.com/syriërsgezond>
<http://www.pharos.nl/documents/doc/syrische-nieuwkomers-in-de-gemeente.pdf>
<http://gezondnederland.info/>
http://www.pharos.nl/documents/doc/factsheet_eritrese_vluchtelingen.pdf
<https://www.nidos.nl/home/voogdij-en-gezinsvoogdij/>
<https://www.coa.nl/nl/asielopvang/huisvesting-vergunninghouders/logeerregeling>
<http://www.pharos.nl/documents/doc/kennissynthese%20gezondheid%20van%20nieuwkomende%20vluchtelingen%20en%20indicaties%20voor%20zorg%20preventie%20en%20ondersteuning.pdf>
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/nieuws/860/gratis-e-learning-lsquo-publieke-gezondheid-vluchtelingen-en-asielzoekers-rsquo>
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/algemeen/training-en-advies/opvoedingsondersteuning>
Kaart regiocoördinatoren Ondersteuningsprogramma Gezondheid statushouders:
http://gis.vng.nl/v2/?t=4&key=18cNDNemyWIfsWne_-FJEVoBC3vuLRF8aFngRlHb03Y&jaar=2017
<https://www.vluchtelingenwerk.nl/regio>
<https://www.vluchtelingenwerk.nl/zuidnederland/afgerond-startbaan>
<https://www.vluchtelingenwerk.nl/wat-wij-doen/onze-projecten/project-vip-vluchtelingen-investeren-participeren>
<http://www.NJi.nl/nl/Producten-en-diensten/Methodieken-en-instrumenten/Locaties-en-coördinatoren.html>
<https://steunouder.nl/>
<https://www.lowan.nl/primair-onderwijs/scholen/>
<https://www.lowan.nl/voortgezet-onderwijs/scholen/>
<http://www.pharos.nl/documents/doc/kennissynthese%20gezondheid%20van%20nieuwkomende%20vluchtelingen%20en%20indicaties%20voor%20zorg%20preventie%20en%20ondersteuning.pdf>
<https://www.vooreenveiligthuis.nl>
<http://www.NJi.nl/nl/Kennis/Dossier/Vluchtelingenkinderen>
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/gezond-opgroeien/asielzoekers-en-vluchtelingenjeugd>
[https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/Kinderen met oorlogservaringen Handreiking leerkrachten.pdf](https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2014/09/Kinderen_met_oorlogservaringen_Handreiking_leerkrachten.pdf)
www.taalaansee.nl

<http://www.gastgezinvoorvluchteling.nl>
<http://www.netinnederland.nl/>
www.stayhuman.nu
<http://www.werkwijzervluchtelingen.nl/initiatieven.aspx>
<http://rotterdamverwelkomtvluchtelingen.nl/wat-kan-ik-doen/>
<http://www.rodekruis.nl/hulp-in-nederland/noodhulp-in-nederland/hulp-voor-vluchtelingen/kom-in-actie>
https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_offici%C3%A4le_talen_naar_land
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/tolken-in-de-zorg>
<http://www.NJi.nl/nl/Publicaties/NJi-Publicaties/Opgroeien-en-opvoeden-in-beeld>
<https://www.ggdghorkennisnet.nl/?file=25933&m=1449591992&action=file.download>
<https://www.opvoeden.nl/overzicht-filmpjes/>
http://www.pharos.nl/documents/doc/basis_gezondheidsvoorlichting_aan_vluchtelingen_in_azcs_en_nieuwkomers_in_de_gemeente.pdf
http://raisingchildren.net.au/verve/resources/PIP_baby_cues.pdf
http://raisingchildren.net.au/articles/discouraging_behaviour_video.html/context/832
www.iso.nl/onze-opdrachten/topoi-model
<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/kennisdelingsprogramma-gezondheid-statushouders>
https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/opvoeden_in_diversiteit_achtergrondartikel.pdf
<https://www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Hulp-aan-vluchtelingenkinderen/Inleiding-1>